

АМБАРЧЯН В.С., канд. екон. наук, доцент,

Київський національний університет технологій та дизайну

ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАННЯ ОЧІКУВАНИХ КРЕДИТНИХ ЗБИТКІВ ЗА ОПЕРАЦІЯМИ З ФІНАНСОВИМИ АКТИВАМИ ЗА МСФЗ

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [1] банки зобов'язані складати звітність за МСФЗ. Більшість операцій банків класифікуються як операції із фінансовими інструментами і, відповідно, методика обліку таких операцій визначається МСФЗ 9 «Фінансові інструменти». Особливої уваги потребує процедура розкриття інформації про фінансові активи, щодо яких банки зобов'язані формувати спеціальні резерви для покриття кредитних збитків. На зменшення корисності переглядаються фінансові активи, що оцінюються за амортизованою собівартістю та справедливою вартістю із відображенням результатів переоцінки в іншому сукупному доході. До операцій, що є об'єктами резервування, належать: надання кредитів, розміщення депозитів, придбання цінних паперів, дебіторська заборгованість за розрахунками з клієнтами та працівниками.

В МСФЗ 9 визначено, що суб'єкти господарювання зобов'язані формувати резерви для покриття очікуваних кредитних збитків за фінансовими активами за наявності ризику непогашення заборгованості позичальником. При первісному визнанні та на кожну звітну дату суб'єкт господарювання переглядає фінансовий актив на ймовірність непогашення контрагентом та визначає очікувані кредитні збитки. Резерв формується в сумі очікуваних кредитних збитків. Очікувані кредитні збитки – це зважена на ймовірність оцінка кредитних ризиків протягом очікуваного терміну утримання фінансових активів, що розраховуються як теперішня вартість різниці між:

- контрактними грошовими потоками, що має отримати суб'єкт господарювання за умовами контракту

та

- грошовими потоками, які суб'єкт господарювання очікує отримати [2, п. В 5.5.29].

Спосіб розрахунку очікуваних кредитних збитків за фінансовим активом визначається суттєвістю зростання кредитного ризику в звітному періоді в порівнянні з моментом визнання:

1) якщо кредитний ризик за фінансовим активом не зріс суттєво з моменту первісного визнання, визнаються очікувані кредитні збитки протягом 12 місяців (якими будуть кредитні збитки за умов банкрутства позичальника протягом 12 місяців зі звітної дати);

2) якщо відбулося суттєве зростання кредитного ризику з моменту первісного визнання, суб'єкт господарювання визнає очікувані кредитні збитки протягом всього періоду визнання активу в обліку.

Методика розрахунку кредитного ризику, суттєвість зростання якого впливає на процедуру розрахунку очікуваних кредитних збитків, розробляється суб'єктом господарювання. В МСФЗ 9 для розрахунку кредитного ризику рекомендується застосовувати мультифакторну регресійну модель.

В свою чергу, для розрахунку суми очікуваних кредитних збитків протягом 12 місяців рекомендується застосовувати такі підходи:

- розрахунок на основі ймовірності дефолту – резерв визначається за формулою (1):

$$R = EAD \times LGD \times PD, \quad (1)$$

де EAD – експозиція під ризиком; LGD – частка активів, що буде втрачена внаслідок дефолту; PD – ймовірність дефолту;

- розрахунок на основі оцінок фактичних дефолтів позичальників за аналогічними фінансовими активами в минулих періодах (аналіз історичних даних) [3].

Варто зазначити, що вітчизняні банки з 2017р. зобов'язані формувати резерви для покриття очікуваних кредитних збитків (попередньо діяла модель понесених збитків) відповідно до Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями №351, що розроблене у відповідності з вимогами Базельського комітету банківського нагляду. В Положеннях чітко прописана методика розрахунку резервів за активними операціями із застосуванням методу розрахунку на основі дефолту [4]

Правила розрахунку резерву та процентних доходів за фінансовими активами, що оцінюються за амортизованою собівартістю, різняться залежно від суттєвості зростання ризику та характеру придбаного фінансового активу. Варіанти розрахунків представлені в таблиці.

Таблиця

Варіанти розрахунку резерву та процентних доходів за фінансовими активами, що оцінюються за амортизованою собівартістю на звітну дату

Варіанти	Ризик	Розрахунок резерву	Розрахунок процентних доходів
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
Придбано не знецінений фінансовий актив			
Варіант 1	Ризик низький або не відбулося суттєвого підвищення з моменту первісного визнання	Резерв розраховується виходячи з очікуваних кредитних збитків протягом 12 місяців з моменту первісного визнання/попередньої звітної дати	Добуток не скоригованої ефективної ставки відсотка і амортизованої собівартості без вирахування сформованих резервів
Варіант 2	Відбулося суттєве зростання кредитного ризику, однак відсутні об'єктивні свідчення збиткових подій	Резерв розраховується виходячи з очікуваних кредитних збитків протягом всього терміну визнання фінансового активу	Добуток не скоригованої ефективної ставки відсотка і амортизованої собівартості без вирахування сформованих резервів

1	2	3	4
Варіант 3	Виникли об'єктивні свідчення зменшення корисності фінансового активу	Резерв розраховується виходячи з очікуваних кредитних збитків протягом всього терміну визнання фінансового активу	Добуток не скоригованої ефективної ставки відсотка і амортизованої собівартості за вирахуванням сформованих резервів
Придбано знецінений фінансовий актив			
Варіант 4	Об'єктивні свідчення зменшення корисності фінансового активу відбулися і визнані до моменту його первісного визнання суб'єктом господарювання	Резерв розраховується на основі визнаних змін в очікуваних кредитних збитках за придбаним фінансовим активом з моменту первісного визнання	Добуток скоригованої на кредитний ризик ефективної ставки відсотка і амортизованої собівартості за вирахуванням сформованих резервів

Список літератури: 1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні [Електронний режим]: Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14>. 2. International financial Reporting Standard 9 «Financial instruments» / International Accounting Standards Board. – July, 2014. – 233 p. 3. International financial Reporting Standard 9 «Financial instruments»: implementation guidance / International Accounting Standards Board. – July, 2014. – 117 p. 4. Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями [Електронний ресурс]: Затв. постановою Правління НБУ №351 від 30.06.16. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua>.